

Nezvyčajné spolužitie v príbehu na pokračovanie

2. júna 2009 v Prednáškovvej sále Univerzitetnej knižnice v Bratislave a 9. júna 2009 v pracovni generálneho riaditeľa Národného múzea v Prahe bola uvedená do života nezvyčajná kniha o nezvyčajnom príbehu: Slovenčina a čeština v kontakte. Pokračovanie príbehu (Bratislava – Praha: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied – Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v Praze 2008. 364 s.). Autorke Míre Nábělkovej sa podarilo sklbiť viacero nie celkom bežných faktorov a osobných situácií v jej živote (moravský pôvod v jednej starorodičovskej línii, kultúrno-spoločenský rozmer rodiny i jej vlastný, osobné danosti a pracovné záujmy, pôsobenie na pracoviskách v českom prostredí) do osobitého individuálneho, ale súčasne syntetizujúceho a objektivizujúceho pohľadu na špecifické spolubytie dvoch národov a dvoch jazykov. V kontakte, ktorý sa vzhľadom na časovú dĺžku a viacrozmernú blízkosť nezaobišiel bez napätí, ale i „milôstok“, v kontakte, v ktorom sa nie všetci zapojení či zúčastnení cítili vždy rovnocenne, ale ktorý prinášal a prináša aj mnohé vzájomné inšpirácie a prospešnosti.

M. Nábělková vo svojej knihe zhrnula aj rozvinula a aktualizovala viaceré výskumné výsledky, ktoré dosahovala v oblasti slovensko-českých a česko-slovenských jazykových vzťahov od začiatku 90. rokov. Najskôr ako pracovníčka JÚLŠ SAV v Bratislave, neskôr aj v rámci externého pôsobenia na slovakistike na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne, v súčasnosti ako hlavná garantka jazykovednej slovakistiky v Ústave slavistických a východoeurópskych štúdií Filozofickej fakulty Karlovej univerzity v Prahe (pričom zamestnanie v Bratislave nikdy úplne neopustila). Keďže na vydání knihy participovalo aj pražské, aj bratislavské pracovisko vrátane vydavateľstva SAV Veda, uvádzanie do života sa uskutočnilo na obidvoch miestach.

V Univerzitetnej knižnici v Bratislave podujatie organizované spolu s JÚLŠ SAV a Českým centrom v Bratislave otváral generálny riaditeľ Univerzitetnej knižnice Tibor Trgíňa. Uvítanie knihy do života moderoval Rudolf Chmel, riaditeľ Ústavu slavistických a východoeurópskych štúdií, ktorý v krátkosti predstavil genézu pražskej slovakistiky a miesto M. Nábělkovej v nej. Prvé vedecko-odborné i ľudské zhodnotenie monografie prezentovala Klára Buzássyová, dlhoročná znalkyňa autorkiných prác a takisto bádatelka v oblasti česko-slovenských vzťahov. Publikáciu vyzdvihla ako „svojskú analytickú kroniku kontaktov slovenčiny a češtiny“, ktorej podnadpis (Pokračovanie príbehu) vystihuje „veľmi dlhú dejinnú dimenziu“ tohto kontaktu. Za osobitne cenné na predkladanej knihe K. Buzássyová pokladá „hlbšie preniknutie do vývinu spoločenského a percepčného bilingvizmu a poskytnutie celkom nového obrazu jazykových vzťahov aj na základe bohato zaznamenaných rozličných postojov z tlačných textov a najmä internetových diskusií, vďaka čomu ide o plastický so-

ciokultúrny obraz“. Precíznu prácu s mnohými a rôznorodými zdrojmi (od historických až po moderné, elektronické) ocenil aj ďalší bratislavský „uvítavač“ Ľubomír Ďurovič, ktorý v súvisi so svojimi vedecko-výskumnými záujmami rozvinul v príhovore najmä dávnejšiu históriu spoločných vzťahov slovenčiny a češtiny a postavenie biblickej češtiny v tomto kontexte. Pripomenul, že spolužitie Čechov a Slovákov a ich reflexia neboli vždy bezproblémové a aj v súčasnosti sme priebežne svedkami rôznych napätí, o čom M. Nábělková nemôže nevedieť, no v knihe sa zamerala na sféry kontaktov a zvládla ich interpretáciu s jej príznačnou noblesou.

V Národnom múzeu v Prahe prítomných takisto privítal domáci pán, generálny riaditeľ Michal Lukeš spolu s dekanom FF UK Michalom Stehlíkom. Iste nie je náhoda, že obidvaja patria medzi prvých absolventov pražskej slovakistiky, na ktorej formovaní sa po prvých krokoch a rokoch realizovaných vo vzájomnej spolupráci Ľudvíka Pateru a Rudolfa Chmela (s významnou podporou Alexandra Sticha) zúčastnila aj Míra Nábělková. Tento a ďalšie záslužné podiely M. Nábělkovej na rozvoji slovakistiky a vôbec prezentovaní (sa) slovenčiny v Čechách vyzdvihol v úvodnom príhovore opäť vedúci pražského pracoviska autorky R. Chmel.

Lingvistické zhodnotenie vítanej knihy pripadlo Jane Hoffmannovej z Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky, ktorá z hľadiska svojich sociolingvistických, pragmalingvistických, textovo-komunikačných a v neposlednom rade aj porovnávacích česko-slovenských výskumov mohla vynikajúco sumarizovať prínos novej monografie do všetkých týchto oblastí. Z metodologického aspektu zdôraznila súčinnosť systémovo-štruktúrneho (komplementárne synchronného aj diachrónneho) a komunikačno-pragmatického pohľadu. Pri výpočte typov materiálových zdrojov, s ktorými M. Nábělková v knihe pracovala, sa J. Hoffmannová zastavila pri čísle desať, pričom nešlo o pár výpiskov z niekoľkých článkov, ale o rozsiahle a rozmanité zdroje počnúc paralelnými textami na obaloch výrobkov a v programoch kín a televízie cez bohoslužobné texty, krásnu literatúru, reklamu, bežnú komunikáciu až po korpusové databázy a internetové diskusie. Osobitne sa autorka venovala aj lexikografickým dielam, historickým i súčasným, v ktorých analyzovala výskyt a postavenie bohemizmov v slovenčine a slovakizmov v češtine. M. Nábělková pritom „nezastiera existenciu konfliktov, ale je poslednou, kto by ich vyhrocoval – ide jej o toleranciu, funkčné a uvážlivé hodnotenie, ktoré podáva s nadhľadom a noblesne“. Celá práca tak prezentuje nielen „viacjazyčnosť, multilingvizmus, ale nesie sa v línii multikultúrnej otvorenosti, dotýkania sa kultúr a prirodzeného európanstva, keďže česko-slovenská jazyková situácia je súčasťou európskej jazykovej skúsenosti“. Napokon sa J. Hoffmannová dotkla osobnosti autorky tejto nevšednej knihy, ktorá ako lingvistka žije jazykom a v jazyku, má „neotfelené“, originálne pohľady, všetko je v nej a pri nej v pohybe, dynamike a svoj zmysel pre individuálnu kreativitu, hru s jazykom, humor aj mystifikáciu rozdáva bohato nielen

svojim študentom a blízkym, ale všetkým, s ktorými vstupuje do komunikačného kontaktu najmä v obľúbených mailoch. (Posledná poznámka vyvolala na tvárach väčšiny zúčastnených súhlasné úsmevy či úsmevčeky.)

Predposledné slovo na obidvoch podujatiach patrilo vedeckej redaktorke publikácie Maši Kusej, literárnej vedkyňi, prekladateľke a dlhoročnej priateľke autorky. Každý jej príhovor bol špecifický, ale v obidvoch zdôraznila, že táto kniha prestupuje hranice sociolingvistiky a lingvistiky vôbec, má svoj neohraničený rozmer v úvahách o spoločnosti, kultúre, histórii, ale je zároveň aj osobným príbehom Míry Nábělkovej a jej rodiny – kniha aj je venovaná manželovi Karolovi Ježíkovi a dcére Júlii –, ako i všetkých okolo nej a akokoľvek zúčastnených na knihe. V záverečných vystúpeniach sa autorka všetkým prítomným aj neprítomným úprimne a milo poďakovala, viacerým aj menovite: svojim blízkym, pracoviskám, kolegom, študentom, recenzentom, grafičke, autorovi plastiky, ktorej detail je na obálke. Atmosféra vedecko-odborných podujatí sa po oficiálnych častiach plynulo zmenila na kolegiálno-priateľskú počas nasledujúcej autogramiády a osobných blahoželaní i rozhovorov. Na podujatí v Bratislave sa medzi kolegami z viacerých jazykovedných a iných spoločenskovedných pracovísk, študentmi, príbuznými, priateľmi a známymi vynímal bývalý veľvyslanec SR v ČR Ladislav Ballek, ktorého tvorba poslúžila autorke aj ako zdroj výskumu. V Prahe medzi hojne zastúpenými lingvistami (z Ústavu pro jazyk český, z Ústavu Českého národního korpusu, z FF UK) pýtala pozornosť Viera Budovičová, ktorá sa venovala slovakistike na FF UK pred jej konštituovaním sa ako samostatného študijno-výskumného odboru, a spomedzi nelingvistov (predstavitel'ov slovenskej obce v ČR, príbuzných, priateľ'ov, známych) podujatie povzniesla aj prítomnosť bývalého rektora Univerzity Karlovy Ivana Wilhelma, rodáka z Trnavy.

M. Kusá vypevádzala knihu do sveta „ako to vajce na vandrovkú“ aj s použitím citátu z posudku Daniely Slančovej, ktorého časť je na záložke knihy: „Monografia predstavuje skutočné dobrodružstvo čítania. Pri zachovaní vedeckej objektívnosti vo vzťahu k faktom a ich analýze predstavujú niektoré štúdie až tenzívno-deenzívny estetický zážitok“. Veríme, že i ďalší čitatelia tejto nezvyčajnej knihy budú prežívať pri jej čítaní dobrodružstvo objavovania a budú mať okrem odborného úžitku aj umelecký zážitok.

Mária Šimková